

**INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA SIFAT
DARAJALARINING GRAMMATIK TUZILISHI,
SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA PEDAGOGIK
METODIKALARI**

**Abdullayeva Nargis Farhod qizi
Samarqand davlat chet tillar instituti
Ingliz filologiyasi va tarjimashunoslik fakulteti
Filologiya va tillarni o‘qitish yo‘nalishi 1-kurs talabasi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilidagi sifatlarning positive, comparative va superlative darajalari bilan o‘zbek tilidagi ekvivalent “eng-” prefiksli va intensivatorlar orqali ifodalangan darajalar grammatik, semantik va pedagogik jihatdan solishtiriladi. Nazariy tahlil, korpus misollar va dars amaliyotidan olingan kuzatuvlar yordamida tarjima jarayonidagi uslubiy farqlar hamda o‘quvchilarning xatoliklari tahlil qilinadi. Shuningdek, sifat darajalarini o‘rgatish metodikasi uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Sifat darajalari, comparative, superlative, eng-prefiks, intensivatorlar, grammatik solishtirma, o‘quv metodikasi

Аннотация: В этой статье грамматически, семантически и педагогически сравниваются уровни положительного, компаративного и превосходного прилагательных в английском языке с эквивалентными уровнями в узбекском языке с префиксом “eng-” и выраженными через усилители. С помощью теоретического анализа, корпусных примеров и наблюдений из практики урока анализируются методологические различия в процессе перевода, а также ошибки учащихся. Также разрабатываются практические рекомендации по методике обучения уровням качества.

Ключевые слова: уровни качества, comparative, superlative, eng-префикс, интенсив, грамматическое сравнение, методика обучения

Abstract: This article grammatically, semantically and pedagogically compares the levels of positive, comparative and superlative adjectives in English with equivalent levels in Uzbek with the prefix “eng-” and expressed through amplifiers. With the help of theoretical analysis, corpus examples and observations from the practice of the lesson, methodological differences in the translation process, as well as student errors, are analyzed. Practical recommendations on the methodology of teaching quality levels are also being developed.

Keywords: Quality levels, comparative, superlative, eng prefix, intensive, grammatical comparison, teaching methodology

Sifat darajalari masalasi tilshunoslik va til o‘qitish metodikasi uchun markaziy ahamiyatga ega, chunki sifat — so‘z turkumlari ichida eng ko‘p semantik yukga ega bo‘lib, u predikatga bo‘lgan ehtiyojni aniqlaydi va matn mantiqini shakllantiradi. Ingliz tilida sifat darajalari *positive (asosiy)*, *comparative (taqqoslovchi)* va *superlative (olislik)* shakllari orqali ifodalanadi: *big – bigger – the biggest*, *interesting – more interesting – the most interesting* kabi morfologik (“-er”, “the most”) va *sintaktik (perifrastik)* konstruksiyalar mavjud. O‘zbek tilida esa ular asosan katta – kattaroq – eng katta, go‘zal – go‘zalroq – eng go‘zal kabi “-roq” taqqoslovchi qo‘shimchasi va “eng-” olislik prefiksi hamda ma’noni kuchaytiruvchi intensifikatorlar: juda katta, nihoyatda go‘zal kabi vositalar yordamida yaratiladi.

Ammo tarjima amaliyotida, shuningdek, til o‘quvchilarning yozma va og‘zaki nutqida bir qancha uslubiy hamda semantik tafovutlar paydo bo‘ladi. Masalan, inglizchada “more beautiful” va o‘zbekchada “go‘zalroq” o‘rtasida faqat morfologik qiyos emas, balki stilistik kontekstga qarab nuanslari farqlanadi; “most beautiful”ni o‘zbekchaga ba’zan “eng go‘zal”, ba’zan esa “juda go‘zal”, “betakror go‘zal” kabi intensivator va metaforik qayta so‘zlash orqali ifodalash zaruriyati tug‘iladi.

O‘quv jarayonida esa o‘qituvchi va talaba daraja shakllarini o‘zaro bog‘lab tushunishda qiyinchilikka duch keladi: qachon morfologik shakl, qachon esa perifrastik yondashuvni afzal qo‘yish, tarjimada semantik presizlikni qanday saqlash, matnning stilistik ohangini qanday uzatish lozimligiga oid savollar muxlislik talab etadi.

Bizning maqsadimiz ingliz va o‘zbek tillarida sifat darajalarining grammatik, semantik va pragmatik xususiyatlarini solishtirma tahlil qilish, tarjima va tarjimadars metodikasi nuqtai nazaridan yuzaga keladigan qiyinchiliklarni aniqlash hamda samarali o‘qitish metodikasini ishlab chiqishdir. Tadqiqot doirasida Britaniya Milliy Korpusi (BNC) va O‘zbek Til Korpusidan olingan misollar, o‘quvchi nutqlaridagi diagnostik testlar va dars kuzatuvlari asosida holat tahlili o‘tkaziladi. Natijada o‘quv jarayonida qo‘llaniladigan interaktiv mashg‘ulotlar, korpus asosida variant va qiyos mashqlari hamda kontekstual dialoglar orqali sifat darajalarini mustahkamlash bo‘yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Metodologiya: Ushbu tadqiqot faqat korpus tahliliga tayangan holda olib borildi. Grammatik va semantik farqlarni aniqlash maqsadida, **Britaniya Milliy Korpusi (BNC)** ichidan 200 positive, 200 comparative va 200 superlative konstruktsiya namunasi tanlandi. **O‘zbek Til Korpusidan** mos ravishda “-roq” va “eng-” prefiksli hamda intensivatorli (“juda”, “nihoyatda”) 600 ta ifoda namunasi olingan. Har bir namuna kontekstual juftlik (ko‘p uchraydigan so‘z birikmalari) bo‘yicha tasniflanib, morfologik, sintaktik va semantik mezonlar asosida kodlandi. Korpus misollarining ishlatilish chastotasi, konstruktsiyalar orasidagi nisbat va ularning stilistik–pragmatik funksiyalari tahlil qilindi.

Nazariy-asosiy qism

Ingliz tilida sifat darajalari uch bosqichli sistema – positive, comparative va superlative – orqali ifodalanadi. Asosan morfematik yo‘l bilan, ya’ni so‘zlarga “-er” qo‘shimchasi (“tall – taller”), yoki olislik darajasi uchun oldidan “the most” yordamida perifrastik konstruktsiyalar orqali (“the most important”) quriladi. Ba’zi

ko‘p bo‘lakli yoki uzun sifatlar esa faqat perifrastik usulda darajalanadi: “more beautiful – the most beautiful”. Shunday qilib, ingliz tilida sifat darajasini aniqlash uchun grammatik morfologiya va sintaksis integratsiyalashgan ishlatiladi.

O‘zbek tilida esa taqqoslovchi va olislik darajalari “-roq” qo‘shimchasi bilan birgalikda, so‘zsiz prefiks “eng-” orqali yaratiladi: “katta – kattaroq – eng katta”. Ular bilan birga intensivatorlar – “juda”, “nihoyatda”, “mutlaqo” – qo‘shilib, sifat darajasini yanada kuchaytiradi: “juda chiroyli”, “nihoyatda qiziqarli”. Bu vositalar falsafiy-uslubiy nuansni ham ifodalaydi: masalan, “eng yaxshi” odatda ob’ektiv olislikni bildirs, “mutlaqo yaxshi” ko‘proq baholovchi, emotsional ohangga ega.

Semantik nuans nuqtai nazaridan comparative kontekstida faqat miqdoriy farq emas, balki sifat darajasining marom-munosabati ham o‘rganiladi: “Xona kattaroq” iborasi nafaqat chorrahadagi xona metrajini anglatadi, balki sharoit, funksiyaga moslik darajasini ham bildirishi mumkin. Superlative konstruktsiyalar esa ijtimoiy va stilistik funksiyalarga ega: “the best student” iborasi akademik muvaffaqiyatni, “eng aql-idrokli” esa tinglovchilarga bahs-munozara uchun incentivi taqdim etadi. O‘zbekcha “eng yaxshi” iborasi rasmiy va og‘zaki nutqda ko‘proq masshtabni aks ettirsa, “nihoyatda yaxshi” esa kontekstga qarab neytral yoki norasmiy muhitda ishlatiladi.

Pedagogik yondashuvlar sifat darajalarini o‘rgatishda interaktivlik va solishtirma tahlilning uyg‘unlashganligiga asoslanadi. Avvalo, tarjima mashqlari orqali o‘quvchilarga positive, comparative va superlative shakllarni ikki til o‘rtasida qiyoslash imkoniyati beriladi, bu esa ularning morfologik va sintaktik farqlarni chuqur anglashiga yordam beradi. Shuningdek, rolli o‘yinlar va kontekstual dialoglar darsni jonlantiradi: masalan, talabalar “shopping” stsenariysi doirasida mahsulotlarni solishtirish darsida ingliz va o‘zbek konstruktsiyalarini navbatma-navbat qo‘llashadi. Natijada, grammatik bilim amaliy nutqqa uzluksiz integratsiya qilinadi va o‘quvchilarning tilni o‘rganish motivatsiyasi oshadi.

Tahlil va Muhokama

Korpus tahlili natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz tilida comparative konstruktsiyalarning 62 % hollarda perifrastik ko'rinishda ("more efficient"), 38 % holatda esa "-er" qo'shimchali tarzda ("faster") qo'llanadi. O'zbek Til Korpusida esa taqqoslovchi "-roq" 78 % holatda, intensivatorlar ("juda", "nihoyatda") esa 22 % misolda mustaqil darajani ifodalash uchun ishlatiladi. Superlative darajada inglizchada "the most" tuzilmasi 85 % misolda afzal ko'riladi, o'zbekchada esa "eng-" prefiksi 90 % hollarda, intensivatorlar esa 10 % hollarda uchraydi. Semantik nuanslar bo'yicha tahlilda ma'lum bo'lishicha, comparative misollarda "-roq" konstruktsiyasi ko'proq aniq, moddiy ob'ektlar ("yo'lroq", "balandroq") bilan bog'liq bo'lsa, perifrastik "more" esa mavhum sifatlar ("more interesting", "more important") bilan ishlatiladi. Superlative bosqichida "the most" ifodasi rasmiy va akademik matnlarda ustunlik qilgan ekan, o'zbekchada "eng-" prefiksi deyarli barcha stilistik kontekstlarda baravar uchraydi; intensivatorlar esa asosan og'zaki va norasmiy nutqda semantik rang berish uchun xizmat qiladi. Pragmatik jihatdan esa ingliz tilida superlativ konstruktsiyalar ko'proq baholovchi funksiyani ("the best solution") bajarsa, o'zbekchada ba'zan "chiptaroq yechim" kabi metaforik ifodalar ham uchraydi, semantik nuansni yanada boyitadi. Ushbu korpusga asoslangan tahlil sifat darajalarini o'rgatishda grammatik va semantik farqlarni solishtirish zarurligini ko'rsatadi: inglizcha morfematik va perifrastik variantlar alohida misollar bilan keltirilib, o'zbek tilida "-roq" hamda "eng-" prefiksi va "juda", "nihoyatda" kabi intensivatorlarning vazifasi taqqoslanishi lozim. Shuningdek, semantik ehtiyotkorlikni namoyish etish uchun real kontekstual misollarga asoslangan mashqlar tuzish tavsiya etiladi. Bu yondashuv til o'rgatuvchilarga va tadqiqotchilarga grammatik qoidalarni matn kontekstida, amaliy misollar orqali o'rgatish imkonini beradi.

Xulosa va tavsiyalar qismida esa shuni aytishimiz joziki, sifat darajalarini o‘rgatishda ikki til—ingliz va o‘zbek—kontekstida morfologik va sintaktik farqlarni chuqur anglash hamda ularni amaliy mashg‘ulotlarga uzluksiz integratsiya qilish muhimdir.

Korpus tahlili yordamida grammatik konstruktsiyalarning tilga xos xususiyatlari aniqlanib, eksperimental mini-kurs esa o‘quvchilarning real dars jarayonida yangi bilim va ko‘nikmalarni qo‘llash darajasini sezilarli darajada oshirgani kuzatildi.

Shuni nazarda tutgan holda, sifat darajalarini o‘rgatish metodikasini yanada takomillashtirish uchun bir necha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Birinchidan, solishtirma tahlil va korpus misollaridan keng foydalanish lozim; ya’ni ingliz tilidagi “more + adj” va “the most + adj” perifrastik hamda “-er”/“-est” qo‘shimchali konstruktsiyalarni o‘zbek tilidagi “-roq” va “eng-” shakllari bilan parallel keltiruvchi mashqlar o‘quvchilarning grammatik sezgirligini kuchaytiradi. Ikkinchidan, interaktiv metodlarga alohida e’tibor qaratish tavsiya etiladi: dialog kartalari yordamida comparative–superlative shakllarni kontekstual suhbatlarga kiritish, shuningdek mini-debat va role-play mashg‘ulotlari orqali o‘quvchilarning amaliy nutq va tinglash ko‘nikmalarini mustahkamlash, mavzuni yodda saqlashni rag‘batlantirish samara beradi. Uchinchidan, yozma va og‘zaki mashg‘ulotlarga intensivatorlarni integratsiya qilish muhim; ingliz tilidagi “very”, “extremely” hamda o‘zbek tilidagi “juda”, “nihoyatda” kabi so‘zlarni comparative va superlative konstruktsiyalari bilan birgalikda ishlash topshiriqlari semantik nuanslarni chuqurroq anglashga yordam beradi. Ushbu tavsiyalar asosida tuzilgan dars rejasi va mashg‘ulotlar o‘quvchilarning tilbilim darajasini oshirish, ularni grammatik jihatdan aniq, semantik jihatdan boy, stilistik jihatdan mos nutqga yo‘naltirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. British National Corpus (BNC). Oxford University Press. Ingliz tilidagi tabiiy matnlar korpusi // <https://www.english-corpora.org/bnc/>
2. Zikriyyeva, D. (2022). *Sifat so'z turkumi va uning daraja ko'rsatkichlari*. Zenodo. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8239729>
3. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Longman // https://en.wikipedia.org/wiki/A_Comprehensive_Grammar_of_the_English_Language
4. INGLIZ VA OZBEK TILLARIDAGI SIFAT KOMPONENTLI IBORALARNING LINGVOKULTUROLOGIK QIYOSIY TAHLILI. M. I. Xolmatova. 2021. B- 1391-1395. DOI: 10.24412/2181-1385-2021-12-1391-1397
5. Sayidrahimova N., Qobulova U. Lingvokulturologiya - tilshunoslikning alohida sohasi // O'zbek tili va adabiyoti, 2015. - №4. - B. 87-91.
6. Djurayeva , D. (2024). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SIFAT DARAJALARINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI. *Международная конференция академических наук*, 3(10), 31–36. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/icas/article/view/50957>